

УДК 930(477)(092) “18/19”:[37+001](091)“192”

DOI 10.69550/3041-1467.4.310368

Віталію ТЕЛЬВАК

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (telvak1@yahoo.com)

ORCID: 0000-0002-2445-968X

Researcher ID: X-5320-2018

Vitalii TELVAK

PhD hab. (History), Full Professor, Department of World History and Special Historical Disciplines, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (telvak1@yahoo.com)

Бібліографічний опис статті: Тельвак, В. (2024). Освіта і наука як чинники післявоєнної відбудови: дискурс Мирона Кордуби. *Axis Europae*, 4, 39–49. doi: 10.69550/3041-1467.4.310368

Bibliographic Description of the Article: Telvak, V. (2024). Osvita i nauka yak chynnyky pisliavoiennoi vidbudovy: dyskurs Myrona Korduby [Education and science as factors of post-war reconstruction: the discourse of Myron Korduba]. *Axis Europae*, 4, 39–49. doi: 10.69550/3041-1467.4.310368 [in Ukraine].

**ОСВІТА І НАУКА ЯК ЧИННИКИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ДИСКУРС МИРОНА КОРДУБИ**

Анотація. Мета дослідження полягає відтворенні особливостей інтерпретації М. Кордубою освіти та науки як чинників повоєнного відновлення українського народу. **Методологічне підґрунтя** становить міждисциплінарний підхід. Особливий акцент зроблено на структурно-функціональному системному аналізі історіографічних фактів і порівняльно-історичному методі, виходячи з принципів об'єктивності й історизму. **Наукова новизна** статті полягає у дослідженні малознаної проблеми розуміння М. Кордубою освіти та науки як чинників післявоєнної відбудови. У **підсумку** відзначено, що в розумінні М. Кордуби освітній і науковий чинники були ключовими факторами для повоєнної відбудови західноукраїнських земель. При цьому пріоритетним у розумінні історика став розвиток рідномовного шкільництва – від початкового до університетського рівнів. Антиукраїнська політика Другої Речі Посполитої надала особливої гостроти обговоренню проблеми інституціалізації саме вищої школи для місцевого населення Східної Галичини. В цій дискусії М. Кордуба обстоював необхідність заснування польською державою українського університету у Львові, який би дав можливість надолужити втрачені в роки війни та Визвольних змагань кадри національної інтелігенції. Зволікання польських чиновників з практичною реалізацією ідеї вищої школи для найбільшої національної меншини привело до постанови українських університетських студій громадським коштом. Визначний історик був в авангарді цієї праці та попри ризики для власної безпеки викладав на

високошкільних курсах, а потім і в Українському темному університеті. Інтенсивну педагогічну працю М. Кордуба поєднував із науково-організаційною діяльністю в НТШ. Відроджуючи Товариство з повоевньої руїни, вчений вбачав в успішності його функціонування свідчення культурної дозрілості нашого народу. При цьому особливу увагу зосереджував на налагодженні соборницьких культурних зв'язків НТШ з наддніпрянськими науковими інституціями. Така різнопланова діяльність уможливила швидке відновлення української культури й її розквіт у міжвоєнне двадцятиліття.

Ключові слова: М. Кордуба, Перша світова війна, освіта, наука, післявоєнна відбудова.

EDUCATION AND SCIENCE AS FACTORS OF POST-WAR RECONSTRUCTION: THE DISCOURSE OF MYRON KORDUBA

Abstract. *The study aims to reproduce the features of M. Korduba's interpretation of education and science as factors in the post-war recovery of the Ukrainian people. The methodological basis of the work is an interdisciplinary approach with particular emphasis on the structural-functional systematic analysis of historiographical facts and the comparative-historical method based on the principles of objectivity and historicism. The scientific novelty of the article lies in the study of the little-known problem of M. Korduba's understanding of education and science as factors of post-war reconstruction. Conclusions.* In the end, it was noted that in the understanding of M. Korduba, educational and scientific factors were key factors for the post-war reconstruction of the western Ukrainian lands. At the same time, the development of mother-tongue schooling – from elementary to university levels – became a priority in the historian's understanding. The anti-Ukrainian policy of the Second Polish Republic gave particular urgency to the discussion of the problem of institutionalisation of higher education for the local population of Eastern Galicia. In this discussion, M. Korduba argued for the need for the Polish state to establish a Ukrainian university in Lviv, which would provide an opportunity to make up for the lost personnel of the national intelligentsia during the years of the war and the Liberation Struggle. The procrastination of Polish officials with the practical implementation of the idea of a higher school for the largest national minority led to the creation of Ukrainian university studies at public expense. The distinguished historian was at the forefront of this work and, despite the risks to his own safety, taught at university, and then at the Secret Ukrainian University. M. Korduba combined intensive pedagogical work with scientific and organisational activities at the National Academy of Sciences. Having revived the Society from the post-war ruin, the scientist saw its success as evidence of the cultural maturity of our people. At the same time, he paid special attention to the establishment of Sobornist cultural ties of the National Academy of Sciences with Dnipro scientific institutions. Such multifaceted activities enabled the rapid recovery of Ukrainian culture and its flourishing in the interwar twenty years.

Keywords: M. Korduba, the First World War, education, science, post-war reconstruction.

Постановка проблеми. Попри сподівання української інтелігенції, Перша світова війна та пов'язаний з нею розпад європейських імперій, не приніс нашому народові омріяну самостійність. Більш підготовлені сусіди виявилися на крок попереду і при відродженні своїх державних інституцій укотре в нашій історії поділили українські землі між собою. Тож у міжвоєнне двадцятиліття один із найбільших на континенті

слов'янських народів увійшов розділеним кордонами, з надзвичайно виснаженим людським, культурним та економічним потенціалами. Ці трагічні обставини спонукали національну інтелігенцію до рефлексивного осмислення причин поразки Визвольних змагань та, особливо, визначення шляхів і пріоритетів повоєнної відбудови зруйнованих сфер життя. Прикметно, що як наддніпрянські, так і наддністрянські інтелектуали солідарно вказували на пріоритетність освітнього та наукового факторів у цьому процесі національного одужання. І якщо про особливості дискурсивних практик перших чимало йдеться в сучасній літературі, то візії представників зазбручанської інтелігенції надалі потребують всебічного осмислення. Привертаючи увагу колег до цієї проблеми, нижче з'ясуємо бачення визначним представником галицької інтелігенції Миром Кордубою впливовості чинників освіти та науки для відбудови українських земель після закінчення Першої світової війни.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Публіцистика М. Кордуби – одна з найбільш популярних у середовищі сучасних історіографів складових його інтелектуальної спадщини. Це зумовлено не лише її полісюжетністю, але й чималою влучністю спостережень галицького інтелектуала. Як одностайно вказують Т. Кульчицька (Кульчицька, 2007), Т. Батюк (Батюк, 2013; Батюк, 2016; Батюк, 2022), Ю. Поліщук (Поліщук, 2017) та В. Тельвак (Тельвак, Тельвак, 2018; Telvak, Pedych & Telvak, 2021; Тельвак, Качмар, Журавльов, 2023), у своїх громадських дописах визначний історик не тільки проникливо діагностував актуальний стан українського життя, але й висловлював оригінальні прогностичні спостереження, які нерідко набували історичної реальності. У зв'язку із цим пізнавальний інтерес викликає бачення М. Кордубою значущості чинників освіти і науки для відновлення усіх сфер українського життя після жахів Великої війни. Цей історіографічний інтерес помітно актуалізує сьогоденна дискусія у громадському й експертному середовищах стосовно шляхів і пріоритетів відбудови нашої держави.

Мета статті – відтворити особливості інтерпретації Миром Кордубою освіти та науки як чинників повоєнного відновлення українського народу.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, повоєнний політичний уклад Європи прирік західноукраїнські землі на двадцятилітню польську окупацію. Чинники відродженої Речі Посполитої, обравши моноетнічну модель побудови держави, демонстративно нехтували культурним правами національних меншин, що набувало особливої бруталності у випадку українців. Так, здобуті за Австро-Угорщини поодинокі кафедри з україномовним викладанням у Львівському університеті були безпелаяційно закриті. Ба більше, дорога до найбільш авторитетної вищої школи культурного центру Східної Галичини виявилася зачинена для місцевого населення. Адже умовою доступу до львівської альма-матер нові господарі наших теренів цинічно зробили факт перебування у польському війську. Коли на знущальність цієї вимоги тогочасному ректору Львівського університету К. Махеку вказала українська делегація, то отримала відповідь у цілком арогантському стилі – “Аби ставити такі умови, треба виграти війну, а за поразку ви заслуговуєте покарання” (Мудрий, 1999, с. 88). Зрозуміло, що така поведінка польських чиновників не віщувала гармонії у польсько-українських відносинах.

Незважаючи на демонстративну й агресивну українофобію нової влади, галицькі лідери думок не опускали рук і влаштовували масові акції протестів з вимогами забезпечення найбільшій меншині Другої Речі Посполитої елементарних культурних прав. Активним учасником цих народних віч був М. Кордуба, який попри реальну

загрозу ув'язнення і безробіття не вважав можливим залишатися осторонь всенародної боротьби за національні права. Цілком зрозуміло, що як авторитетний просвітянин, на згаданих мітингах галицький історик у своїх виступах емоційно й аргументовано вимагав від нової влади забезпечення саме вільного розвитку української освіти в краю (Кордуба, 1920). Прикметно, що згадані проблеми потрапили і на сторінки щоденника вченого, що дійшов до нашого часу. Серед іншого, він зі сумом відзначив: “Видимо для Польщі нема грізнішої небезпеки як образоване української університетської молоді і цілу чуйність напружує, щоби її відсунути від всякої науки. І справді в тім напрямі польський уряд селянсько-робітничий вже давно перевисшив і еру графа Толстого в царській Росії і гакатистичні загії пруських юнкерів, тільки що ні одні, ні другі бодай не дерли собі горла величанням своєї великодушності і свободолюбивости” (Кордуба, 2021, с. 390).

Утім, польська спільнота виявилася нечутливою до справедливих вимог українців, а тому М. Кордуба разом з однопдумцями розпочали інтенсивну медійну кампанію з метою привернути увагу європейської громадськості до розпачливого становища культурного розвитку галичан. Так, на сторінках “Громадської думки” визначний історик у статті під промовистою назвою “До всіх!” надзвичайно відверто змалював безвихідність ситуації зі станом української вищої освіти під польською займанщиною. Він відзначив, що від моменту польської окупації вищі школи краю виявилися недоступними для корінних мешканців Галичини. А отже, сотні представників української молоді, а саме абсольтентів та абсольтенток гімназій і реальних шкіл, вже кілька років нидіють без ніякої науки, без спромоги дальшого продовження освіти, бо “тенденційно заряджено все потрібне, щоби доступ до всіх культурних засобів, до джерел знання замкнути перед нею на сім колодок” ((00) [Кордуба М.], 1920, с. 1).

Ілюструючи цю тезу, М. Кордуба інформує небайдужих представників світової спільноти, що допуск до вищої школи зробили залежним від служби у польському війську. Певний час галицька молодь навчалася в університеті у Кам'янці, але після його окупації поляками всім галичанам було наказано повертатися до свого краю. Натомість для виїзду на закордонні студії польська влада не дає дозволу греко-католикам. Зрештою, чиновники молодій державі відмовили НТШ та Товариству ім. Петра Могили у проханні організувати вищі університетські курси, а при спробі такої організації львівською Ставропігією жорстко розганяли зібрання. Верхом цинізму, підкреслює історик, стала заборона на відвідування університетської бібліотеки не записаним на студії попри те, що від часу заснування бібліотека завжди була загальнодоступною. “Справжній чотирикутник духової, культурної смерти проведено кругом української молодіжи. Чи можна б видумати щось більше?”, – патетично підсумовує М. Кордуба. Трагічність ситуації, вказує він, підсилює той факт, що українцям війна здесяткувала їхній і так невеликий гурт людей з вищою освітою, тож два роки цілковитого застою в так життєво необхідному напрямі матимуть катастрофічні наслідки на наступні роки. На жаль, твердить історик, численні апеляції до чиновників всіх рівнів не дали жодних наслідків. З огляду на це автор допису звертається до всього цивілізованого людства: “Кличемо до всіх, що розуміють вагу культури – в ім'я ідеалів новітнього часу. Кличемо до цілого культурного світа, до всіх. Кличемо до тих, що мали змогу черпати з криниці знання, як і тих, котрим був замуrowаний шлях до неї. Не дайте нас на поталу, не допустіть до кромішної тьми! Не дайте марніти, загинати і пропадати нашій молоді. Ми ж хочемо тільки волі світла на нашій прадідній землі” ((00) [Кордуба М.], 1920, с. 1).

Зрештою, і ці емоційні заклики не дали жодних позитивних результатів, адже польська влада відверто саботувала виконання взятого на себе перед Радою Амбасадорів зобов'язання забезпечити вільний культурний розвиток своїх меншин. У цій ситуації галицька інтелігенція вдалася до перевіреного способу – творення освітньої мережі громадськими засобами. Прикметно, що в авангарді цієї потрібної для національної екзистенції праці перебував і М. Кордуба. Так, коли Ставропігійський інститут попри владну заборону все ж розпочав університетські курси, одним із найбільш діяльних викладачів на них був власне визначний історик. Це спостереження доводить хоча б та обставина, що курси відкрилися інавгураційним викладом М. Кордуби на тему “Вступ до історії середніх віків”. На згаданих курсах вихованець школи М. Грушевського три години на тиждень викладав предмет “Погляд на реформацію” (Мудрий, 1999, с. 89). Щоденник історика свідчить, що курси не тишилися великою фреквенцією, причиною чого була агресивна антиукраїнська культурна політика польської держави, яка відлякувала від них молодь.

Значно масштабнішою була участь М. Кордуби у розбудові Українського таємного університету, записи на який почалися 15 вересня 192 р. Виклади в цьому закладі освіти були доволі популярними в середовищі української молоді, адже на студії записалися понад тисячу студентів (235 – на філософському відділенні, 608 – на правничому та 185 – на медичному) (Мудрий, 1999, с. 89). Хоча, як відомо, заняття відбувалися підпільно в різних приміщеннях під постійною загрозою поліцейських перевірок, професори університету дотримувалися високих академічних стандартів. З огляду на це дипломи УТУ, котрі ігнорувала польська влада, визнавалися у багатьох державах Центрально-Східної Європи.

Уже від початку функціонування УТУ М. Кордуба був обраний деканом філософського факультету, що засвідчило його лідерський статус у середовищі західноукраїнських освітян і вчених. Визначний історик також очолив кафедру світової історії. Адміністративна і викладацька праця М. Кордуби в УТУ супроводжувалася чималими загрозами для свободи та добробуту вченого, адже польська влада застосовувала до співробітників університету цілий спектр каральних заходів. Найбільш жорстоким було звільнення з державної роботи, що прирікало педагогів і їхні сім'ї на тотальне зубожіння. Незважаючи на це, М. Кордуба тривалий час ігнорував цю небезпеку і тільки після накладення на нього з 1 липня 1924 р. дисциплінарного стягнення і невмотивованого затримання платні в гімназії, він призупинив свою працю в УТУ, адже мав на утриманні чималу родину. Осмислюючи у щоденнику причини своєї резигнації з УТУ, історик вказав на ненормальність умов розвитку українського вищого шкільництва у Східній Галичині: “В Польщі вся наука і просвіта опинилася, таким чином, на індексі” (Кордуба, 2021, с. 462).

Принагідно відзначимо, що в УТУ визначний історик виступив як новатор дидактики вищої школи, адже розробив і викладав перший в нашій інтелектуальній культурі курс “Методологія історії” (Великопольська, 2005, с. 628–640). Лекції з цього предмету дійшли до нас, адже були видані циклоstileвим способом. Принагідно зазначимо, що дидактичної вартості підручник М. Кордуби не втратив і до сьогодні. Приміром, О. Купчинський, вказуючи на важливість створення вченим навчальної книги з теоретичної історії, підкреслив, що в ньому “уміщено чимало не лише теоретичних, але й практичних, методично-педагогічних сентенцій, проглядає глибоке систематичне мислення вченого” (Олег Антонович [Купчинський О.], 2013, с. 33).

В умовах освітнього терору Речі Посполитої стала зрозумілою неможливість нормального функціонування української приватної вищої школи. Водночас і польська влада під тиском негативної opinii з боку західних держав бажала поліпшити свою репутацію. А тому вона розпочала перемовини про умови відкриття українського університету та місце його локалізації. Українським інтелектуалам треба було виробити спільну позицію з цього питання, щоб донести освітнім чиновникам консолідоване бачення. За цю важливу справу взявся ще один вихованець львівської школи українознавців Степан Томашівський. Видаючи в Берліні “Літопис політики, письменства і мистецтва”, він запропонував чоловічим українським освітянам висловитися у згаданій справі на шпальтах пресодруку. З цією метою головний редактор уклав “Анкету в університетській справі”, що містила низку важливих питань стосовно майбутнього українського вищого шкільництва на західноукраїнських теренах. З-поміж іншого, питання анкети торкалися діагностики стану тогочасних українських вищих студій, питання навчання української молоді поза етнографічними землями, перспектив національної приватної вищої школи, проблеми розміщення майбутнього українського університету, з’ясування кадрового потенціалу зазбручанської інтелігенції тощо. Пояснюючи важливість своєї ініціативи, С. Томашівський наголошував: “Добродію! Пекуча справа утворення національного університету, з прилюдним характером, для західно-українських земель викликає потребу основного пізнання думки визначних заступників українського громадянства та скристалізування її шляхом прилюдної річевої дискусії. Редакція “Літопису” радо дасть місце кожному поважному голосови в сій справі і тому просить Вас, щоб були ласкаві написати відповіді на низше поставлені запити та з мотивами негайно прислати їх до поміщення, згідно використання” (Томашівський, 1924, с. 187).

Очікувано, що ініціатор справи звернувся і до свого приятеля М. Кордуби з пропозицією висловитися стосовно цих питань. Відповідаючи на початкові пункти анкети, вчений вказав на сумне становище української вищої освіти на зазбручанських теренах. Усвідомивши з власного досвіду співпраці з УТУ ліміти розвитку вищої приватної школи, історик відверто зауважив: “Сучасний стан українського високого шкільництва зовсім не може вдовольняти національно-культурні потреби українського народу. Приватні високі школи (університет і політехніка) у Львові є тепер тільки сурогатом того чим повинні бути” (Кордуба, 1924, с. 253).

Даючи відповіді на питання другої частини анкети, М. Кордуба торкнувся кількох актуальних проблем. Першочергово підкреслив безальтернативність постановня української вищої школи саме на етнічних українських теренах, адже навчальні установи в інших державах Центрально-Східної Європи (насамперед, у Чехословаччині) можуть розглядатися тільки як зумовлене форс-мажорними обставинами тимчасове явище. “Висилання всеї молоді за кордон, – вказує педагог, – виснажувало-б матеріальні засоби нашої зовсім незасібної суспільности, а супроти непризнавання закордонних патентів все одно не давало би абсолювентам спромоги, по повероті до краю, виконувати ті заводи, до яких приспособили-б їх за границею. Вже теперішній досвід показує, що майже вся українська молодь, остає тамже, шукаючи заробітку на чужині та пропадає для краю” (Кордуба, 1924, с. 253).

Продовжуючи обговорення питання про локалізацію української вищої школи, М. Кордуба наполягає на необхідності постановня українського університету саме в історичній столиці краю – Львові. Заперечуючи польським публіцистам, які обстоювали доцільність заснування вишу в Станіславові, Коломиї чи Луцьку, історик

навіть низку аргументів кадрового (більшість українських інтелектуалів проживають у Львові), інституційного (місто є культурним центром з багатьма бібліотеками та музеями) і логістичного (університетське місто має бути на перетині шляхів сполучення для зручності мандрівної молоді) характеру. Відтак історик підкреслює: “Польська суспільність і влада повинні вже собі раз усвідомити, що домагання Українців заснування університету саме у Львові і тільки у Львові не є примхою, ані національною амбіцією, лишень невмолимою культурною konieczністю” (Кордуба, 1924, с. 253).

Окремо М. Кордуба підняв питання про юридичний статус майбутнього університету і наголосив на потребі заснування власне державної, а не приватної української вищої школи. Державний характер, аргументовано твердив історик, становитиме вагому обставину не лише для вступників при виборі місця навчання, але й для чиновників, спонукаючи їх до поважнішого трактування українських культурних вимог. Натомість приватна вища школа, передбачав він, виснажить економічні ресурси здебільшого незаможних українців і не матиме необхідного авторитету в очах бенефіціарів.

Зрештою, наголосив М. Кордуба, заснування українського університету у Львові лежить в інтересах самої польської влади та суспільства, адже довело б щирість їхнього бажання перезавантажити позначені крайньою недовірою міжнаціональні взаємини. Це також послужило би важливим для зацікавлених зовнішніх спостерігачів сигналом про завершення тривалого періоду демонстративного нехтування українськими правами й інтересами. Не менш додатним вплив такого кроку був би і для самої української молоді, адже її радикальна частина переглянула б своє переконання про безальтернативність збройного опору польським надужиттям. З огляду на це М. Кордуба підсумовує: “У всякому разі молодіж, котра матиме свій власний верстат научної та фахової праці буде менше схильна до протидержавних виступів, чим молодіж гонена та переслідувана поліцією, загрожена кожної хвили на арештовання та знущання в поліційних арештах за се тільки, що хоче сотворити своє власне огнище науки” (Кордуба, 1924, с. 253).

Поряд із питаннями освіти, М. Кордуба як талановитий дослідник минулого чимало уваги відводив вагомості плекання науки для післявоєнного відновлення нації. На жаль, тогочасні обставини життя для вченого склалися так, що він не міг повноцінно займатися дослідницькою й організаційною працею, адже в умовах відсутності державної підтримки української культури мусив шукати стабільно оплачувану роботу на полі шкільництва. Цією дилемою він поділився зі щоденником: “Прийдеться оглянутися за яким місцем в приватних гімназіях, значить мандрувати на провінцію і попрощатися з початою науковою роботою в Товаристві ім. Шевченка” (Кордуба, 2021, с. 319).

Проте М. Кордуба не опустив руки й попри надмір службових обов’язків у львівській гімназії сестер Василянок й УТУ весь вільний час віддавав на відновлення зруйнованого війною Наукового товариства імені Шевченка, яке ще від кінця XIX ст. було для наддністрянців регіональною Академією наук (Telvak & Telvak, 2022). Хоча історик ще з передвоєнних часів був дійсним членом Товариства, він не посідав жодної посади у його структурі, адже тоді мешкав і працював у Чернівцях. Після переїзду до Львова і відновлення роботи НТШ в 1918 р., його обирають заступником голови Археографічної комісії Олександра Барвінського. А після смерті цього заслуженого діяча в грудні 1926 р., М. Кордубу одноставно було обрано головою

АК НТШ. Незважаючи на чималі фінансові проблеми, новий голова ініціював та значною мірою самотужки реалізував важливий для громадськості проєкт створення історично-географічного словника західноукраїнських земель. Крім того, за сприяння М. Кордуби АК НТШ в 1930 р. видала підготовлений Ярославом Гординським восьмий том “Пам’яток української мови та літератури”.

Поряд із розбудовою західноукраїнського наукового життя, М. Кордуба у міжвоєнний час виступив вправним модератором співпраці з наддніпрянськими колегами. З ініціативи М. Грушевського історик налагодив плідні інституційні контакти між НТШ та очолюваними його вчителем історичними структурами Всеукраїнської Академії наук. Завдяки цій співпраці галицькі вчені стали активними співробітниками київських академічних видань, які гідно оплачували виконану роботу, чим фінансово їх підтримували. Зі свого боку, наддніпрянська наука збагатилася низкою академічних проєктів, виконаних на зазбручанському матеріалі. Тим самим було зміцнено важливі соборницькі зв’язки між поділеними кордонами українськими інтелектуалами.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що в розумінні М. Кордуби освітній і науковий чинники були ключовими факторами для повоєнної відбудови західноукраїнських земель. При цьому пріоритетним у розумінні історика став розвиток рідномовного шкільництва – від початкового до університетського рівнів. Антиукраїнська політика Другої Речі Посполитої надала особливої гостроти обговоренню проблеми інституціалізації саме вищої школи для місцевого населення Східної Галичини. У цій дискусії М. Кордуба обстоював необхідність заснування польською державою українського університету у Львові, який дав би можливість надолужити втрачені в роки війни та Визвольних змагань кадри національної інтелігенції. Зволікання польських чиновників з практичною реалізацією ідеї вищої школи для найбільшої національної меншини призвело до постанови українських університетських студій громадським коштом. Визначний історик був в авангарді цієї праці та попри ризики для власної безпеки викладав на високошкільних курсах, а потім і в Українському таємному університеті. Інтенсивну педагогічну працю М. Кордуба поєднував із науково-організаційною діяльністю в НТШ. Відроджуючи Товариство з повоєнної руїни, вчений вбачав в успішності його функціонування свідчення культурної дозрілості нашого народу. При цьому особливу увагу приділяв налагодженню соборницьких культурних зв’язків НТШ з наддніпрянськими науковими інституціями. Така різнопланова діяльність уможливила швидке відновлення української культури і її розквіт у міжвоєнне двадцятиліття.

Насамкінець відзначимо, що за зрозумілої умовності історичних паралелей, запропонований М. Кордубою рецепт національного відновлення за незначних коректив вповні придатний для сьогоденної ситуації подолання наслідків російської агресії. Адже путінізм першочергово атакує саме українську культуру, намагаючись вразити основи національної ідентичності й тим самим здолати нашу опірність. Тож власне до питань освіти і науки сьогодні, як і століття тому, повинна бути прикута наша першочергова увага.

Фінансування. Стаття підготовлена у рамках проєкту фундаментального дослідження “Освіта і наука як чинники післявоєнної відбудови: історичний досвід, уроки для України” (державний реєстраційний номер: 0124U000787).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Батюк, Т.** (2022). Мирон Кордуба – співробітник “Краківських вістей”. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 50, 4–10.
- Батюк, Т.** (2016). Мирон Кордуба та газета “Діло”: особливості співпраці. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 15, 5–10.
- Батюк, Т.** (2013). Співпраця Мирона Кордуби з газетою “Буковина”. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*, 20, 147–151.
- Великопольська, У.** (2005). Малознана праця Мирона Кордуби “Методологія історії”: спроба аналізу. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 39–40, 628–640.
- Кордуба, М.** (1924). Анкета в університетській справі. *Літопис політики, письменства і мистецтва*. Кн. II, 253–257.
- Кордуба, М.** (1920). Українське шкільництво у Львові. *Вперед*, 63, 2.
- Кордуба, М.** (2021). *Щоденник 1918 – 1925*. Львів: УКУ.
- (00)** [Кордуба М.] (1920). До всіх! *Громадська думка*, 97, 1.
- Кульчицька, Т.** (2007). Мирон Кордуба у польських історичних та суспільно-політичних періодичних виданнях (1895 – 1939). *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*, 15, 112–136.
- Мудрий, В.** (1999). *Змагання за українські університети в Галичині*. Львів–Нью-Йорк: Наукове Товариство ім. Шевченка.
- Олег Антонович** [Купчинський О.]. (2013). Із плеяди видатних у національній науці: Мирон Кордуба. *Вісник НТШ*, 49, 25–36.
- Поліщук, Ю. А.** (2017). Історик та революція: Мирон Кордуба в добу визвольних змагань. *Міжнародна науково-практична конференція “Трансформації українського суспільства: до 100-річчя Української національної революції”*. Умань, 85–90.
- Тельвак, В. В., Тельвак, В. П.** (2018). Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*, 42, 118–142.
- Тельвак, В., Владига, О., Журавльов, С.** (2023). Студентська аудиторія Михайла Грушевського філософського факультету Львівського університету: склад та динаміка. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 84–99
- Тельвак, В., Качмар, В., Журавльов, С.** / упоряд. (2023). *Каталог студентів Михайла Грушевського Львівського університету*. Львів : ЛНУ імені Івана Франка.
- Томашівський, С.** (1924). Анкета в університетській справі. *Літопис політики, письменства і мистецтва*, I, 185–189.
- Telvak, V., Pedych, V., & Telvak, V.** (2021). Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*, 20, 239–261.
- Telvak, V., & Telvak, V.** (2022). The First Institutional Encyclopaedia in Ukraine. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediya (Shevchenko Scientific Society: Encyclopaedia)*. *Studia Historiae Scientiarum*, 21, 423–432.

REFERENCES

- Batiuk, T.** (2022). Myron Korduba – spivrobitnyk “Krakivskykh vistei” [Myron Korduba – employee of “Krakow News”]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical Issues in the Humanities*, 50, 4–10. [in Ukrainian].

Batuik, T. (2013). Spivpratsia Myrona Korduby z hazetoiu “Bukovyna” [Myron Korduba’s cooperation with the newspaper “Bucovina”]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia” – Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”*, 20, 147–151. [in Ukrainian].

Batuik, T. (2016). Myron Korduba ta hazeta “Dilo”: osoblyvosti spivpratsi [Myron Korduba and the journal “Dilo”: particularity of cooperation]. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk – Topical Issues in the Humanities*, 15, 5–10. [in Ukrainian].

Velykopolska, U. (2005). Maloznana pratsia Myrona Korduby “Metodolohiia istorii”: sproba analizu [Myron Korduba’s little-known work “Methodology of History”: an attempt at analysis]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna – Bulletin of Lviv University. The historical series*, 39–40, 628–640. [in Ukrainian].

Korduba, M. (1920). Ukrainske shkilnytstvo u Lvovi [Ukrainian schooling in Lviv.]. *Vpered – Forward*, 63, 2. [in Ukrainian].

Korduba, M. (1924). Anketa v universytetskii spravi [Questionnaire in the university case]. *Litopys polityky, pysmenstva i mystetstva – Annals of politics, literature and art*, II, 253–257. [in Ukrainian].

Korduba, M. (2021). *Shchodennyk 1918 – 1925* [Diary 1918 – 1925]. Lviv: UKU [in Ukrainian].

(00) [Korduba, M.] (1920). Do vsikh! [To everyone!]. *Hromadska dumka – Public Opinion*, 97, 1. [in Ukrainian].

Kulchyska, T. (2007). Myron Korduba u polskykh istorychnykh ta suspilno-politychnykh periodychnykh vydanniakh (1895 – 1939) [Myron Korduba in Polish historical and socio-political periodicals (1895 – 1939)]. *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka – Notes of the Lviv Scientific Library named after V. Stefanyka*, 15, 112–136. [in Ukrainian].

Mudryi, V. (1999). *Zmahannia za ukrainski universytety v Halychyni* [Competition for Ukrainian universities in Galicia]. Lviv–Niu-York: Naukove Tovarystvo im. Shevchenka [in Ukrainian].

Oleh Antonovych [Kupchynskyi, O.] (2013). Iz pleiady vydatnykh u natsionalnii nauks: Myron Korduba [From the galaxy of outstanding people in national science: Myron Korduba]. *Visnyk NTS – Bulletin of the SSS*, 49, 33. [in Ukrainian].

Polishchuk, Yu. A. (2017). Istoryk ta revoliutsiia: Myron Korduba v dobu vyzvolnykh zmahan [Historian and revolution: Myron Corduba in the era of liberation struggles.]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia “Transformatsii ukrainskoho suspilstva: do 100-richchia Ukrainskoi natsionalnoi revoliutsii” – International Scientific and Practical Conference “Transformations of Ukrainian Society: To the 100th Anniversary of the Ukrainian National Revolution”*, Uman, 85–90. [in Ukrainian].

Telvak, V. Kachmar, V. & Zhuravlov, S. /uporiad. (2023). *Kataloh studentiv Mykhaila Hrushevskoho Lvivskoho universytetu* [Catalog of students of Mykhailo Hrushevskyyi of Lviv University]. Lviv [in Ukrainian].

Telvak, V. V., Zhuravlov, S. A., & Vladyga, O. M. (2023). Studentska audytorii Mykhaila Hrushevskoho filosofskoho fakultetu Lvivskoho universytetu: sklad ta dynamika [Student audience of Mykhailo Hrushevskyyi faculty of philosophy of Lviv university: composition and dynamics]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12/54, 86–101. [in Ukrainian].

Telvak, V. V., & Telvak, V. P. (2018). Mykhailo Hrushevskyyi v istoriohrafichnii spadshchyni Myrona Korduby [Mykhailo Hrushevskyyi in the historiographic heritage of Myron Korduba]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 42, 118–142. [in Ukrainian].

Tomashivskyyi, S. (1924). Anketa v universytetskii spravi [Questionnaire in the university case]. *Litopys polityky, pysmenstva i mystetstva – Annals of politics, literature and art*, 1, 185–189. [in Ukrainian].

Telvak, V., & Telvak, V. (2022). The First Institutional Encyclopaedia in Ukraine. Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediya (Shevchenko Scientific Society: Encyclopaedia). *Studia Historiae Scientiarum*, 21, 423–432. [in English].

Telvak, V., Pedych, V., & Telvak, V. (2021). Historical school of Mykhailo Hrushevskyyi in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*, 20, 239–261. [in English].

*Стаття надійшла до редакції 15 листопада 2023 р.
Стаття рекомендована до публікації 31.05.2024.*